

Zvonko Kovač, ambasador slovenske književnosti in jezika na Hrvaškem, letošnji Pretnarjev nagrajenec

“Zakaj bi morale biti samostojne države ovira?”

Septembra so na mednarodnem festivalu Lirikonfest Velenje podelili Pretnarjevo nagrado, ki nosi ime literarnega zgodovinarja Toneta Pretnarja (1945-1992). Dobil jo je hrvaški slovenist in južnoslavist, prof. dr. Zvonko Kovač iz Zagreba.

V utemeljivti je zapisano, da se mu nagrada podeli za “večletno posredovanje slovenske literature in jezika na Hrvaškem, vzpostavljanje slovensko-hrvaških književno-jezikovnih stikov ter njegovo mednarodno povezovalno, znanstvenoraziskovalno in predavateljsko delo”.

Z dr. Zvonkom Kovačem smo se pogovarjali na večeru sprejema v Knjižnici dr. Toneta Pretnarja v Tržiču, ko se je portretna fotografija svežega lavreata pridružila portretom preostalih prejemnikov iz Avstrije, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Francije, Nemčije, Rusije, Albanije, s Češke, Finske, Poljske, Slovaške in z Madžarske.

► Razvili ste raziskovalni pristop, ki ga imenujete medkulturni. Za kaj pravzaprav gre? Za slovensko in hrvaško književnost pravite, da sta sosednjí književnosti, in dodajate, da ima medkulturno preučevanje književnosti morda največji potencial, saj gre za obravnavo tem in vidikov, ki so skupni obema književnostma.

“Medkulturni pristop sem razvil postopoma, tudi ob dobrih izkušnjah z regionalno komparativistiko, ki so jo odlično prakticirali znani literarni zgodovinar Jože Pogačnik, vsestranska Marija Mitrović ter slovenska južnoslavista Janez Rotar in Vladimir Osolnik. V osemdesetih letih smo imeli v Zagrebu razvit projekt primerjalnega preučevanja južnoslovanskih književnosti. Pri medkulturnem preučevanju pa ne gre samo za zamejske avtorje, ampak tudi za književnosti narodnih manjšin, za emigrantske književnosti po svetu, pa tudi tisto književnost, ki sicer načeloma spada v območje lastne kulture, a ima medkulturni potencial. Včasih se mi zdi, da je med sodobno hrvaško in slovensko literarno kulturo samo razlika v tradiciji ali jeziku. Obravnavata podobne eksistencialne in zgodovinske situacije, imata podoben odnos do pokrajine, modernizem in postmodernizem sta se vanju vpisala na podoben način ... Če se na tujem ukvarjaš z neko nacionalno književnostjo, jo seveda primerjaš s svojo. Slovensko književnost vidim v sistemu več južnoslovanskih kultur. Ne gre za kakšno jugonostalgijo, ampak za dejstvo, da je južnoslovenski prostor medkulturni in medsebojno povezan. Naša nacionalne filologije bi se morale tega vedno bolj zavedati in se tako vključiti v 'boj za preživetje' v velikem

globalnem svetu. Zakaj bi morale biti samostojne države ovira za to, ko je lahko ravno obratno!”

► Na popisu vaših najnovejših znanstvenih del je dvojezična knjiga *Obzorja jezika/obnove jezika* (2014), posvečena 70-letnici Tomaža Šalamuna. Kot urednik ste jo podpisali z dr. Krištofom Jackom Kozakom s Fakultete za humanistične studije v Kopru in dr. Barbaro Pregelj z novogoriške univerze. Šalamun se je rodil v Zagrebu (1941), otroštvo in mladost pa preživel v Kopru. Nam lahko zaupate, kakšna so bila srečanja s tem svetovnim slovenskim pesnikom tako rekoč tik pred njegovo smrtjo?

“Ravno to, da se je Tomaž Šalamun slučajno rodil v Zagrebu in odrasel v Kopru, je bila motivacijska iskra za prvi mednarodni simpozij o njegovem delu, ki smo ga organizirali s kolegi s primorske univerze. Smo pa moralni knjigo narediti v Zagrebu, saj je slovenska 'kultura' oziroma znanost ni hotela financirati. Namenoma je natisnjena v hrvaščini in slovenščini, saj smo jo že zeleli javnosti ponuditi v medkulturni obliki. Tomaž Šalamun je bil srečen, ko jo je dobil konec maja 2014, in mi je napisal: 'Predragi Zvonko, fantastično! Čestitam, prišlo, sem totalno navdušen. Sijajna ideja, da je dvojezično, kakšna ogromna razlika med ljubljansko in zagrebško univerzo, prebral zdaj Pogovor, Oblučarja, sijajno. Sem v glavnem še ležeč in na obsevanjih še naslednji teden, potem bo, kar bo, ogromno mi pomeni, da knjige držim v rokah. Kakšno veliko srečo in privilegij imam ...' Pred njegovo boleznijo sva se nekajkrat srečala v Zagrebu, kjer je imel prijatelje in zveste bralce, bil je tudi v mojem seminarju na fakulteti, srečala sva se tudi po predstavitvi zbornika v Ljubljani, samo kakšen teden pred njegovim odhodom. Nisem mogel verjeti, da bo tako hitro umrl. Bil je vedno tako odprt, vesel in dober, kljub njegovim srečam.

priljubljenosti. Ko smo bili sredi priprav zbornika, je bil že hudo bolan, tako da nam je bilo težko, vendar nas je njegova duhovita poezija večkrat spravila v dobro voljo. Enkraten dih modernizma v senzibilnosti postmoderne je vredno ohraniti kot Šalamunovo največjo zapisčino.”

► Ko sva se dogovarjala o tem, kako naj bi potekal najin pogovor, ste zapisali, da bi se najbolj že zeleli pogovarjati o svoji vlogi mentorja na doktorskem študiju v Zagrebu. Zakaj? Zdi se

Foto: Andraž Gombič

Zvonko Kovač: “Verjamem, da se razumevanje književnosti najlažje doseže v sodelovanju, medkulturnem dialogu, ki omogoča izmenjavo izkušenj, nekako podobno kakor v ljubezni.”

mi, da to veliko pove o vas.

“Verjetno sem to omenil zato, ker sem bil v zadnjem desetletju z mentorškim delom precej obremenjen, ne brez rezultatov. V obdobju po vojni in osamosvojitvi južnoslavist nismo imeli ne svojega študija ne študentov. Ustanovljena je bila nova kroatistika, ki ni vključevala študija srbske in slovenske književnosti, čeprav sta bili obe književnosti od začetkov vključeni v okvire študija nacionalne filologije in sploh v slavistični študij. Slovensko književnost je od 1880 predaval Fran Celestin! Na tej bogati tradiciji smo pred dvajsetimi leti in po vzoru evropske slavistike organizirali nov južnoslavanski študij, v katerem se slovenistika študira v kombinaciji s še enim južnoslovanskim jezikom in književnostjo. Študij se je razvijal postopoma, imeli smo kadrovske težave, nato smo se vključili v programe novega doktorskega študija, in tako sem naenkrat imel deset in več študentov, ki so že zeleli doktorirati pri meni. Uspešno je doktoriralo enajst študentov in v postopku sta tudi že dva nova doktorata.”

► Za svoje doktorske študente ste pred leti organizirali sobotne seminarje. Na enem od njih sem bila tudi sama in presenetilo me je, kako se je tam na visoki ravni razpravljalo o temah disertacij. Od kod ta zamisel?

“Tak način dela z doktorandi sem prinesel iz nemškega Göttingena, kjer sem bil Humboldtov stipendist. Prepričan sem, da se o književnosti najbolj strokovno oziroma znanstveno govor na način dialoga, v katerem smo

drug drugemu nekakšen korektiv. Diskusije so na študente delovale spodbudno, zame pa so bile iziv tako v vsebinskem kot metodološkem in tudi kulturnem smislu. Teme doktoratov so bile namreč zelo različne in so segale od teme hudičevstva v kontekstu bolgarske avantgarde prek sarajevske kratke zgodbe o pretekli vojni pa do re-prezentacije preteklosti v sodobnem slovenskem romanu.”

► V Zagrebu ste bili mentor dvema diplomama s področja slovenske književnosti, ki sta dobili rektorjevo nagrado in se ukvarjata z delom Lojzeta Kovačiča ter poezijo ne tako davno preminulega pesnika Tomaža Šalamuna. Mislim, da gre v obeh primerih za vam ljuba avtorja, ki imata izrazit medkulturni potencial.

“Že v starem diplomskem študiju smo imeli medkulturno usmerjen študij književnosti. Študentom sem predaval o južnoslovanskih medkulturnih književnikih, ki so moje raziskovalno področje, kakor so denimo Stanko Vraz, Zofka Kveder ali Josip Osti, seveda tudi Andrić, Selimović in drugi. Poleg omenjenih so na nek način medkulturni tudi zamejski pisatelji, denimo Boris Pahor, Florjan Lipuš. Mislim, da je ena od nalog učiteljev slovenske književnosti na tujih univerzah prav ta, da posvečamo pozornost avtorjem, ki 'pripadajo' več kot eni kulturi in so v nacionalnih literarnih vedah pogosto spregledani.”

► Pri svojem znanstvenoraziskovalnem in pedagoškem delu ste že dolgo razpeti med Zagrebom,

Ljubljano in Mariborom. Leta 2006 ste v Zagrebu soorganizirali slovenski slavistični kongres, ki je tedaj prvič potekal zunaj slovenskih državnih meja, bili pa ste tudi pobudnik slovensko-hrvaških slavističnih srečanj. Ali sodelujete tudi s slovenisti zunaj Slovenije?

“Bila so mnoga dobra sodelovanja s kolegi iz Ljubljane in Maribora, z Miranom Štuhcem sva imela dva uspešna projekta o slovenski in hrvaški književnosti. Lepo smo sodelovali s koprsko humanistiko, predvsem s bivšo dekanjo Vesno Mikolič, z Vladko Tučovič in že omenjenim kolegom Kozakom, ki so ustanovili odlične slovenistične medkulturne in mediteranske študije. Ljubljanski slavisti so mi na Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture in na mednarodnem simpoziju Obdobja omogočili tudi redne stike s tujimi slavisti. Nasprotno pa nas južnoslavistov naši kroatisti ne vabijo več v Dubrovnik na hrvaški seminar, kjer sva se tudi spoznala s Tonetom Pretnarjem. Tone me spominja na lepe čase najine mladosti, bil je neverjetno družaben človek! Še vedno precej sodelujem z nemškimi slavisti. Kakor že rečeno, verjamem, da se razumevanje književnosti najlažje doseže v sodelovanju, medkulturnem dialogu, ki omogoča izmenjavo izkušenj, nekako podobno kakor v ljubezni. Filologija ni nič drugega kot ljubeča znanost, ali še več - znanost prijateljev! In sicer na besednih 'brveh', kakor je govoril nepozabni Aleš Debeljak.”

URŠKA PERENIČ